

ביאורים

פסוקים רבים מתארים את אהבת ה' לישראל כאב לבנו. פעם כאהבת הבן הבכור ופעם כאהבת הצעיר. אם-כן, מהי הסיבה שבגללה ה' אוהב אותנו, בזכות מעלת הבן הבכור או בזכות חביבות הבן הצעיר? לאור הדברים שלמדנו התשובה לכך היא שונה. ה' ברא את עם ישראל באופן בו הוא יהיה קשור ודבוק בו. לכן הוא אוהב את ישראל אהבה עצומה. הנביאים מביאים כמשל את האהבה הגדולה ביותר - אהבת האב את בנו. על מנת להראות שזו אהבה שאינה תלויה בדבר, מפרטים הנביאים את כל הסיבות לאהבת האב את בנו. כל הפסוקים מתארים שה' אוהב אותנו, כמו אהבת הבן הבכור וגם כמו חביבות הבן הצעיר, מכיוון שאהבתו כוללת את כל האהבות האלו ועומדת מעליהם. לכן בתפילה אנו מזכירים 'אבינו מלכנו'. 'אבינו' כמו אבא שאוהב אותנו ורוצה לתת לנו, אך לא תמיד יש יכולת בידו. 'מלכנו' כמו מלך שיש בידו לעשות הכל ולתת הכל, אך אין לו אהבה ורצון עזים כשם שיש לאבא. היחס של ה' לישראל כולל גם את מעלת האב האוהב וגם את מעלת המלך היכול.

השלכה נוספת לכך שאהבתו אינה תלויה בדבר היא שזו אהבה נצחית. אם ה' היה אוהב אותנו רק בזכות צדקותינו, אז אם חלילה היינו חוטאים האהבה הייתה מתבטלת. אך כשהאהבה היא חשק, אהבה ללא סיבה, היא לא תיפסק גם אם חלילה נבצע מעשה שלילי, מכל סוג שהוא.

אין ספק שאהבת ה' אלינו גדולה יותר כאשר אנו אוהבים אותו ועושים את רצונו. לנו יש סיבות רבות לאהוב את ה'. הוא האמת והטוב, הוא מחייה אותנו והוא נותן לנו חיים מלאי טוב ותענוג. התכלית של התורה כולה היא להגיע לאהבת ה' מכל צדדי הנפש. מכל הסיבות האפשריות. ואם נהיה מלאי אהבת ה' - ה' יקרין באור פניו ובאהבתו אלינו, וזו תהיה השלמות הגדולה שאליה אנו מצפים.

הרחבות

• האהבה - תכלית הכל

וְהִיְתָה הָאֱהָבָה אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּכֵלֶיֶת כָּל הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא תְּמִשִּׁיף אֶהְבֵּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵלָיו עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁתְּכַתְּבוּ. רבי יוסף אלבו כותב שתכלית התורה היא לאהוב את ה', והתוצאה הטופית של אהבת האדם את ה' היא שהקב"ה אוהב את האדם. מדברים אלו עולה שתכלית התורה היא שהקב"ה יאהב את ברואיו. יסוד דבריו בדברי רבו, רבי חסדאי קרשקש: "התכלית בזאת התורה, והוא התכלית לכלל המציאות, שהתכלית לכל העולם והתורה אחד, הוא הטוב וההטבה - האהבה" [אור ה' ב, ו, א]. מטרת התורה היא גם מגמת כל העולם. מהי מטרה זו? אהבת ה' את הנבראים וההטבה להם.

רבי סעדיה גאון מסביר, בדרך דומה, מדוע נבראו הברואים: "רצה בזה תועלת הברואים, במה שמנהיגם בו ויעבדוהו. וכאשר אמר: 'אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך' [ישעיה מח, יז] [אמונות ודעות א]. גם הרמח"ל כותב שתכלית הבריאה היא להיטיב לנבראים: "מה שנוכל להשיג בענין זה (תכלית הבריאה) הוא: כי האל יתברך שמו הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מחק הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא יתברך שמו - לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטבה" [דעת תבונות יח], הקב"ה ברא את העולם בשביל להיטיב לנבראים. אך אם-כן למה קבלת הטובה תלויה במעשי האדם? ממשיך הרמח"ל לבאר: "ואמנם, כדי שתהיה ההטבה הטבה שלמה, ידע בחכמתו הנשגבה שראוי שיהיו המקבלים אותה מקבלים אותה ביגיע כפם, כי אז יהיו הם בעלי הטוב ההוא, ולא ישאר להם בושט פנים בקבלם הטוב, כמי שמקבל צדקה מאחר" [שם]. הדרך הטובה ביותר להיטיב לאחר היא כשהוא ירכוש את הטוב בכוחות עצמו ולא יקבל זאת כצדקה. בדרך של קיום המצוות אנו משיגים את הטוב ועל ידי מעשינו מגיעים לשלמות.

הפלגה באהבת ה' כאב לבן

וְכֵן נִמְצָא, גַּם-כֵּן, כִּי יְפַלֵּיג הַכְּתוּב בְּאַהֲבַת הַשֵּׁם יְיָ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאָב לְבֶן מִכָּל צֶד שֶׁאֲפָשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הָאֱהָבָה בֵּינֵיהֶם. כִּי בְּעִבּוֹר שֶׁמְדַרְךָ הָאָב לְאָהֵב בְּנוֹ הַבְּכוֹר, כִּי הוּא רֵאשִׁית אוֹנוֹ, אָמַר הַכְּתוּב: "כִּי-הִיִּיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא" [ירמיהו לא, ח]; "בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל" [שמות ד, כב]. וְכֵן בְּעִבּוֹר שֶׁלְּפַעֲמַיִם יְאָהֵב הָאֵדָם אֶת הַבֶּן מִצֶּד-הַשְּׂרוּתָה שֶׁהוּא מְשַׁרְת לְפָנָיו כְּנֶעֱר, אָמַר הַכְּתוּב [הושע יא, א]: "כִּי יַעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵהוּ". וְגַם לְפִי שֶׁלְּפַעֲמַיִם שֶׁתִּהְיֶה אֱהָבַת הָאָב אֶת הַבֶּן מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ, שֶׁהוּא בֶן יָקִיר לוֹ, אוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָלַד קֶטָן, שֶׁהוּא מְשַׁתְּעֵשֶׁע בּוֹ, אָמַר הַכְּתוּב [ירמיהו לא, יט]: "הַבֶּן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יָלַד שְׁעִשְׁעִים" - שֶׁנִּפְשֵׁי קְשׁוּרָה בְּאַהֲבָתוֹ כְּאָב בֶּן יָקִיר לוֹ אוּ בִּילָד שְׁעִשׁוּעִי, עַד שֶׁ"מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד", כְּמוֹ שֶׁמְדַרְךָ הָאוֹהֵב שֶׁהוּא מִתְּעַנֵּג בְּזִכְרֵת אֶהוּבוֹ תְּמִיד, וְעַל-כֵּן יַחֲזוֹר לְזָכַר אוֹתוֹ כְּשֶׁמְדַבֵּר בּוֹ. וְגַם לְגַדֵּל חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּעֵינָיו וְאֶהְבֵתִי אוֹתוֹ "הִמּוֹ מַעִי לוֹ" וְנִקְמְרוּ רַחֲמֵי עָלָיו כְּאֵדָם הַמִּתְּפַעֵל מִצֶּעֶר בְּנוֹ הַחֲבִיב לוֹ; וְעַל-כֵּן רְאוּ לִי לְרַחֵם עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּרְחַם הָאָב עַל יָלַד שְׁעִשׁוּעִי אוּ עַל הַבֶּן הַחֲבִיב לוֹ. וְזֶהוּ - "רַחֵם אֶחְרָמְנוּ נְאֻם-יְיָ".

אבינו מלכנו

וּלְפִי שֶׁלֹא נִמְצָא רַחֲמֵי שׁוּם-נִמְצָא° עַל זולתו יותר מִרַחֲמֵי הָאָב עַל הַבֶּן, נִזְכַּר תְּמִיד בְּתַפְלוֹתֵינוּ: "אָבִינוּ, מִלְּפָנֶיךָ יְיָ רַחֲמֵיךָ עָלֵינוּ" [ראה תענית כה:]; - כִּי נֹאמַר "אָבִינוּ", לְבַקֵּשׁ עַל הַכְּמֻרַת הַרַחֲמִים כְּאָב עַל הַבֶּן; וְנֹאמַר "מִלְּפָנֶיךָ", לְוַמַּר שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ יְכֹלֵת לְהוֹשִׁיעֵנו כְּמִלְּךָ אֶת עַבְדֶּיךָ.

אהבת ה' מישראל מכל הצדדים

וְנִתְבָּאָר בְּכָל-זֶה כִּי אֱהָבַת הַשֵּׁם יְיָ אֶת יִשְׂרָאֵל הִיא אֱהָבָה יְחִסִית, כְּמִלְךָ אֶת עַבְדּוֹ וְכְאָב לְבָנָיִם וְכְבַעַל לְאִשָּׁה. וְלַהוֹרֹת שֶׁאֱהָבָה זוּ - עֵנִין שְׂכָלֵי וְקִיָּם בְּלִתִּי-מִשְׁתַּנְּהָ, אָמַר הַכְּתוּב [ירמיהו לא, ב]: "וְאֶהְבֵת עוֹלָם אֶהְבֵתִיךָ". וְנִתְבָּאָר גַּם-כֵּן שֶׁאֱהָבַת הָאֵדָם אֶת ה', אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא מְזֶה-הַסּוּג הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהִיא אֱהָבָה יְחִסִית, אֲפָשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מִכָּל הַפְּנָיִם, רְצוּנֵי לִוְמֵר: מִצֶּד-הַטּוֹב אוּ מִצֶּד-הַמּוֹעִיל אוּ מִצֶּד-הָעֶרֶב. וּבְעִבּוֹר-זֶה יְחִיב הָאֵדָם לְאָהֵב אֶת הַשֵּׁם יְיָ תְּכֵלֶיֶת-הָאֱהָבָה; וְהִיְתָה הָאֱהָבָה אֶל הַשֵּׁם יְיָ תְּכֵלֶיֶת° כָּל הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא תְּמִשִּׁיף אֶהְבֵת הַשֵּׁם יְיָ אֵלָיו עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁתְּכַתְּבוּ. וְזֶה מַה שֶׁרְצִינוּ לְבָאֵר מִעֵנִין הָאֱהָבָה.

סיום המאמר השלישי

וּבִכְתָּב נִשְׁלַם הַמְּאָמֵר הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא בְּבִאֹר הָעֵקֶר הַשְּׁנִי, שֶׁהוּא "תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם". וְהַשְּׁבַח לְאֵל, אֲשֶׁר עַד הַנְּהָ עֲזָרְנוּ - יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא עַל כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה. אָמֵן וְאָמֵן, סֵלָה סֵלָה.